

model of government with a combination of imperial ambitions and democracy. Realization of the program, in their view, was unrealistic without solving the Ukrainian question. Thus, they proposed to create a Ukrainian state on the border with Russia. This meant, firstly, to ensure the domination of Poland in the region, and secondly, to neutralize the Ukrainian claims on Western Ukraine [6, p. 12].

Literature:

1. Papierzyńska-Turek M. Sprawa ukraińska w Drugiej Rzeczypospolitej 1922–1926 / M. Papierzyńska-Turek. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1979. – 390 s.
2. Чекаленко Л.Д. Полонізація українських земель : про походження стереотипів // Українська діаспора. – К., 1994. – №5. – С. 66-74.
3. Dmowski R. Myśli nowoczesnego Polaka /R. Dmowski. – Wydanie VIII. Ze słowem wstępnym J. Dobraczyńskiego – W.: Grunwald, 1989. – 119 s.
4. Chojnowski A. Piłsudczycy u władzy. Dzieje Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem / A. Chojnowski. – Wrocław : Wyd. „Zakład Narodowy im Ossolińskich”, 1986. – 294 s.
5. Комар В.Л. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921 – 1939 pp.) / В.Л. Комар. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. – 359 с.
6. Polska idea imperialna. / [red. A. Bocheński]. – W.: Polityka, 1938. – 23 s.

Богдан О. В. (м. Київ)

ДАНИ ЩОДО ЦЕРКОВНОЇ НАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Нині вже доступні деякі дані репрезентативних опитувань щодо церковної належності українського населення, які уможливають порівняння розподілу афіліації в періоди до й після Євромайдану, анексії Криму та початку війни на сході України. Коректна інтерпретація динаміки церковної афіліації потребує уваги до щонайменше двох факторів: (а) специфіки формування репрезентативної вибіркової сукупності для опитування; (б) формулювання запитань і варіантів відповідей щодо релігійної, конфесійної та церковної ідентичностей. Лише взявши до уваги ці аспекти опитувань, ми наближаємося до розуміння того, чому суттєво різняться результати.

По-перше, визначення динаміки та зіставлення даних різних опитувань стали ускладненими через відмінності у вибірках: якщо раніше всеукраїнські опитування були репрезентативними для дорослого населення всієї України, то тепер в одних опитуваннях не включено жодних окупованих територій, а в інших включені деякі частини окупованих територій, причому ці частини різняться. Тобто, з одного боку, у всеукраїнських опитуваннях маємо нині дані, репрезентативні для дещо різних генеральних сукупностей. З іншого, у низці опитувань відбувається дозволяння даних із метою уніфікації генеральної сукупності: щоб опитування вважати репрезентативних для всієї України, за винятком анексованого Криму, результати, отримані на частині Донецької та Луганської областей, дозволяють таким чином, щоб поширити їх на всю територію відповідних областей. Така процедура ґрунтується на припущенні про однаковість поглядів на окупованих і неокупованих територіях, однак, якою мірою воно справедливе? Відповідно, однозначні висновки про динаміку доречніше робити лише в межах тих областей, що були повністю включені в усі опитування як до початку військових дій, так і після.

По-друге, але не менш важливо: суттєво впливає на дані щодо розподілу вірян між Українською Православною Церквою Київського Патріархату (УПЦ КП) та Українською Православною Церквою Московського Патріархату (УПЦ МП) наявність або відсутність у віялі відповідей варіанту на позначення православних респондентів без чіткої церковної належності та християн без чіткої конфесійної належності: наприклад, це могли б бути відповіді «Я просто православний/православна» та «Я просто християнин/християнка», як пропонував респондентам Центр Разумкова; або «Православний/православна без чіткого означення», як пропонував респондентам Київський міжнародний інститут соціології в межах Програми міжнародних соціальних опитувань (ISSP, 2008 р.) тощо. Якщо зіставити результати кількох опитувань, можемо побачити, що, не маючи варіантів відповідей на позначення відсутності конкретної церковної/конфесійної афіліації, респонденти радше схильні обирати УПЦ КП та відповідь «Не належу до церкви чи конфесії», аніж розподілятися рівномірно між найбільшими православними церквами. Імовірно, ці тенденції посилюються внаслідок виразно відмінних позицій УПЦ КП та УПЦ МП під час драматичних подій Євромайдану та пов'язаних із ним наступних.

Однак, водночас варто зауважити: до анексії Криму та війни на сході України ми неодноразово бачили в результатах опитувань громадської думки майже однаковий відсоток вірян православних церков Московського та Київського Патріархатів, попри те, що кількість церков і священників першої була значної вищою тоді та залишається такою понині. Що вже тоді зумовлювало «невідповідність» між кількістю церков та відповідями респондентів? Можна запропонувати щонайменше дві пояснювальні гіпотези. По-перше, можливо, причиною є недостатня поінформованість щодо офіційної назви УПЦ МП та мовні практики в ній. Її офіційною назвою є «Українська Православна Церква» (без жодних уточнень про афіліацію з Московським Патріархатом). Відповідно, бачачи на вході до храму табличку «Українська Православна Церква», не всі віряни ідентифікують її як Московського Патріархату. Водночас можна натрапити на помилкове очікування, що церкви Московського Патріархату неодмінно російськомовні. Насправді ж вівіска на храмі «Українська Православна Церква» часто саме українською мовою і чимало священників УПЦ МП спілкуються з вірянами українською. Служба в УПЦ МП провадиться здебільшого церковно-слов'янською мовою, але також і українською. Тому, можливо, за мовною ознакою деякі респонденти можуть віднести відвідану ними церкву до Київського Патріархату, хоча насправді вона належить до Московського. По-друге, але не менш важливо: кількість церков і священників значною мірою залежить від доступних ресурсів, а не лише від кількості вірян. Адже для того, щоб вибороти право на користування храмом, який є історичною пам'яткою під опікою державних органів, або збудувати новий, мають значення насамперед політичні та фінансові ресурси релігійної організації та її окремих членів, а не кількість вірян як така (особливо в разі вірян із низьким рівнем доходів, що характерно для більшості населення України).

Бірюкова М.В. (м. Харків)

birmarina@gmail.com

РЕГІОН ЯК ПОЛЕ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК: ПОШУК ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД

В період нарощування динаміки розвитку соціальних процесів, принципової зміни як соціальної реальності, так і онтології, що її відображує, можна визначити, що основними характеристиками сучасності стає світ, насичений ризиками, невизначеністю, постмодерністськими потоками й активною позицією соціального суб'єкта.